

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ

**«ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАРДЫҢ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ КАПИТАЛЫ ЖӘНЕ
ОНЫҢ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ҚОҒАМДЫ
МОДЕРНИЗАЦИЯЛАУДАҒЫ РӨЛІ» атты
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
80 жылдығына арналған ғылыми-зерттеу жобасы аясындағы
республикалық ғылыми-теориялық конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ**

МАТЕРИАЛЫ
республиканской научно-теоретической конференции,
посвященной 80-летию КазНУ имени аль-Фараби
и проведенной в рамках фундаментального
научно-исследовательского проекта
**«ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК И
ЕГО РОЛЬ В МОДЕРНИЗАЦИИ
СОВРЕМЕННОГО КАЗАХСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА»**

Алматы 2014

Жалпы редакциясын басқарған
философия ғылымдарының докторы, профессор **А.Т. Құлсариева**

Редакция алқасы:

философия ғылымдарының докторы, профессор **А.Р. Масалимова**
саяси ғылымдарының докторы, профессор **Г.О. Насимова**
саяси ғылымдарының докторы, профессор **С.Ш. Мұсатаев**
философия ғылымдарының кандидаты, доцент **А.Ө. Өмірбекова**
Ph.D докторы **М.К. Жолдасова**
саяси ғылымдарының магистрі **А.А. Камалдинова**

«Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдардың интеллектуалдық капиталы және оның қазақстандық қоғамды модернизациялаудағы рөлі» атты әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің 80 жылдығына арналған ғылыми-зерттеу жобасы аясындағы республикалық ғылыми-теориялық конференциясының материалдары. – Алматы: Қазақ университеті, 2014. – 212 бет.

ISBN 978-601-04-0782-4

Ғылыми басылымда әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің 80 жылдығына арналған «Әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдардың интеллектуалдық капиталы және оның қазақстандық қоғамды модернизациялаудағы рөлі» атты ғылыми-зерттеу жобасы аясында өткізілген республикалық ғылыми-теориялық конференциясының материалдары берілген.

Жинақ ғылыми қызметкерлерге, оқытушыларға, студенттерге, магистранттар мен докторанттарға және қызығушылық білдіретін ғылыми қауымға арналған.

ISBN 978-601-04-0782-4

© Мақала авторлары, 2014.
© Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, 2014.

**ҒЫЛЫМ, МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ
САЛАСЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ
ЭЛИТАНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ,
СТРАТЕГИЯЛАРЫ МЕН РУХАНИ БАҒДАРЛАРЫ**

**ОСНОВНЫЕ ВЕКТОРЫ,
СТРАТЕГИИ И ДУХОВНЫЕ ОРИЕНТИРЫ
В СФЕРЕ НАУКИ, КУЛЬТУРЫ И ОБРАЗОВАНИЯ**

**ПРОБЛЕМА ЧЕЛОВЕКА
В КЛАССИЧЕСКОЙ ФИЛОСОФСКО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ
ПАРАДИГМЕ**

Турсыжанова Р.К.

д.филос.н., профессор КазЭУ им. Т.Рыскулова

В. Франкл на вопрос: «Что такое человек?» отвечал: «Это существо, которое избрало газовые камеры, но это и существо, которое шло в эти газовые камеры с гордо поднятой головой и молитвой на устах» [1, с.155].

Существует много разных подходов к раскрытию дефиниции «человек». Человек – это индивид, представляющий собой не только личность, но и обладающий телесностью, анатомическим строением, физиологией, социальной ролью и статусом, выражающий и передающий культуру. По В.С. Соловьеву, человек – это уникальное, постоянно меняющееся сочетание биологического (физического) и психического, которое в своем высшем единстве образует сознание, способное мыслить себя, свои и (возможно) божественные деяния. Можно привести еще множество определений человека, но ни одно из них не даст всеобъемлющей сущностной характеристики феномена, называемого «человек».

Человек в философской антропологии рассматривается как существо свободное, независимое и самостоятельное, способное к самоопределению, осуществлению индивидуального выбора и самореализации, творчески воздействующее на объективную реальность.

Свобода – одна из сущностных характеристик человеческого бытия. В содержательном плане она включает в себя саморазвитие, самоопределение, самопознание, самоосуществление и другие «само», присущие только человеку, что актуально при разработке проблем его развития и образования.

Ведущей антропологической идеей гуманистического воспитания является категория свободы. Свободоспособность (О.С. Газман и его «Педагогика поддержки и общей заботы») – ключевая характеристика экзистенциального измерения в современной педагогике. Свободоспособность понимается как способность к автономному, самостоятельному и независимому строительству своей судьбы и отношений с миром. Эту позицию отстаивали приверженцы теории свободного воспитания Ж-Ж. Руссо, Л.Н.Толстой, Э.Кей, А.Нейлл. «Ребенок, жизнь которого не управляется постоянно взрослыми, рано или поздно добивается в жизни успеха» – кредо современной педагогики.

Проблемы человека находятся в поле зрения целой системы наук или научных направлений. Человека можно представить и как биохимический субстрат, и как психофизиологическую субстанцию, и как субъект прошлого-настоящего-будущего. Многогранность феноменологии личности, индивида отражает объективно существующее многообразие проявлений человека. Проблемный подход к пониманию человека, по В.И. Вернадскому, позволяет увидеть его в разных социокультурных и социобиологических измерениях.

**«ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАРДЫҢ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ КАПИТАЛЫ ЖӘНЕ
ОНЫҢ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ҚОҒАМДЫ
МОДЕРНИЗАЦИЯЛАУДАҒЫ РӨЛІ» атты
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
80 жылдығына арналған ғылыми-зерттеу жобасы аясындағы
республикалық ғылыми-теориялық конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ**

МАТЕРИАЛЫ

республиканской научно-теоретической конференции,
посвященной 80-летию КазНУ имени аль-Фараби
и проведенной в рамках фундаментального
научно-исследовательского проекта
**«ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК И
ЕГО РОЛЬ В МОДЕРНИЗАЦИИ
СОВРЕМЕННОГО КАЗАХСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА»**

рибесі лайықты. Дегенмен, қаржылық-экономикалық, әлеуметтік-саяси тұрғысынан алғанда қатарлық тәжірибені тұтастай елімізге көшіре алмаймыз. Әмірлік резиденциясында университеттердің университетін салып, ең озық ойлы ғалымдарды жинап, ізгі қоғам құру жолында батыл әрекет еткен қатарлық идея қай елді болмасын ойландырарлық реформа.

Иә, әлемдік тәжірибеде ел экономикасын интеллектуалды инвестиция арқылы дамыту өзін-өзі дәлелдеп берді деуге толық негіз бар. Адамның интеллектуалды әлеуетін *инвестиция* ретінде қарастыру ғасырдың үздік теориясы. Атақты ғалым Гэри Бэкер осы саладағы ғылыми еңбегі үшін экономика бойынша Нобель сыйлығының иегері атанды.

Соңғы жылдары Қазақстан қоғамының интеллектуалдық әлеуетінің дамуы және өзекті проблемалары зерттеліп, талдау жүргізіле бастады. Қазақстандағы гуманитарлық құндылықтардың заманауи қағидаларын талдау, қажетін қабылдау, құндылығын сақтау, дәстүрін жалғастыру – жаңа заманның, өрлеуге бет бұрған қазақ елінің басты мақсаты, айқын мұраты.

Ақпараттық қоғам немесе индустриалдық қоғамның дамуын тереңірек зерделеуде өзге елдердің тәжірибесіне сүйенеріміз анық. Дегенмен өзіміздің ұлттық ерекшелігіміз бен болмысыз, ұлттық интеллектіміз бен әлеуетімізді тек өзіміз құраймыз, өзіміз жасаймыз және ол тек бізге керек.

Сол үшін мынадай сұрақтарға жауап іздеу қажет: ақпарат – интеллектуалдық құндылықты жасаушы күш болғандықтан әлемдік ақпараттық бәсекелестік қаншалықты қолжетімді және ол қалай өзгеруде, ол интеллектуалды қоғамды айқындаушы фактор ретінде жаһандану үдерісіне қалай ықпал етуде, алдыңғы қатарлы ел ретінде дамыған мемлекеттердің қандай басымдықтары бар, олардың осы мақсатта қолданып отырған қоғамдық құралдары қандай, ол ел дамуына қалай әсер етуде.

Адамның интеллектуалды әлеуетін инвестиция ретінде қарастыру үшін де бізге сол адамды интеллектуалды азамат ретінде қалыптастыру керек және оның интеллектуал болып өсуі үшін де салым салу керек. Салым дегеніміз, сол азаматтың зерделі де сергек, зерек те зиялы болып өсіп, қалыптасуына қажет қаржылық-материалдық, рухани-мәдени, өнегелі-тәрбиелік ортаны жасай білу дегеніміз. Сонда ғана қоғамға интеллектуалды азамат өз тарапынан қарымын қайтара еңбек етеді. Бұл тұрғыда біздің әлеуетіміз қаншалықты деп сұрамастан бізді басқалар атап көрсетіп, нысана етерліктей қашан жоғары деңгейде дамимыз деген сұрақтың жауабына жетуіміз керек.

Мұның өзін таяуда Елбасы бағдарламалық мақаласында нақтылап берді: «Шындықты мойындайық: болашақта ХХІ ғасырда тек еңбек қана барлық қазақстандықтардың әл-ауқатқа және жаңа өмір сапасына қол жеткізуін қамтамасыз ете алады».

Қазақстан ғылымында адам капиталының дамуы мен интеллектуалды қоғам әлеуетін арттыруға арналған гуманитарлық технология саласы бойынша зерттеулер жүргізіле бастауы бұл мәселеге жаңа дем беріп отырғаны рас. Және де елімізде ұлттың интеллектуалдық капиталы қалыптасуына бағытталған мемлекеттік реформалардың тиімді жүзеге асуына қатысты гуманитарлық базис әзірленуіне, сараптамалар жүргізілуіне ықпал етерлік ғылыми орта қалыптастыратыны тағы бар.

Елбасы қолдауымен іске асқан зияткерлік мектептері мен Назарбаев университетінің құрылуы осы саладағы зерттеулерді жүргізудің балама құрылымдары болып табылады. Гуманитарлық технологияларды Қазақстанда интеллектуалды азамат әлеуетін арттыратын инвестиция капиталына айналдыру таяу болашақтың перспективалық мақсатта қолға алынуы құптарлық жайт.

Батыс ғалымдары болашақта ұлттар, халықтар жойылып, жер бетінде жаһандық азамат деген бір ғана ұғым қалады деген ойларын тәптіштеп, арнайы департамент ашып, зерттеулерін ұсынғанына куә болдым. Бұл меніңше, жаһандану ұғымын бетке ұстап, астамшылық саясат жүргізуді көздеу деп түйдім. Сонда интеллектісі жоғары азамат өзінің ұлттық түбірінен, халықтық дәстүрінен ада болуы керек пе? Жоқ. Тағы да жоқ деп жауап бергім келер еді. Себебі, біз айтып отырған интеллект-азамат ұлттық тамырынан нәр алып, ұлттық тектіліктен қорек жиуы тиіс. Сонда ғана ол заманауи құндылықтардың озығын пайдалана отырып, елінің дамуына, халқының өркендеуіне себін тигізерлік азамат болады.

Дәл қазіргі күнде ғылыми ортада интеллектуалды азамат концепциясын жасау түрліше талқыға түсіп отыр. Интеллектуалды азамат кім, ол қандай болуы тиіс дегенде тағы да гуманитарлық ілімге келіп тірелеміз. Гуманитарлық құралдар арқылы тұрғындардың шешім қабылдау процесіне қатысуын, әлеуметтік-саяси белсендігін арттыру, сондай-ақ гуманитарлық технологиялардың өркендеуі құралы ретінде пайдалану сияқты міндеттер жүктейді. Бастысы – гуманитарлық құралдардың сенімге құрылуы тиіс. Яғни адам мен қоғам арасындағы сенім азаматтардың жауапкершілікті түсіне, орындай білуінен.

Қазақстандық қоғамдық-саяси ғылым саласында гуманитарлық технологиялар саласын зерттеудің әлсіз жағы басымырақ. Өйткені бізде бұл ғылым саласы жайлы әлі жалпы түсінік қалыптасып

үлгермеген. Зерттеу жағынан кенже ғылым болып табылады. Оның үстіне бізде гуманитарлық технология саласында интеллектуалдық ұлт қалыптастыруға бағытталған гуманитарлық құралдарды басқаруда кешенді зерттеу орталықтары, зертханалары жоқ.

Әлемнің дамыған елдерінің тәжірибесі көрсеткендей, интеллектуалдық капиталға, адам инвестициясын арттыруға ұзақ мерзімді жұмыс істейтін Катар Саммиті, Дағдарыс картасы сияқты форматтардағы жобалар жетіспейді. Сондай-ақ шетелдік тәжірибеге сүйене отырып, табысты жобаларды ұлттық нарыққа лайықтау, осы саланы дамытатын инновациялық идеяларды өмірге асыратын ғылыми әзірлемелер жетіспейді.

Гуманитарлық сипаттағы құралдарды пайдалана отырып, жаңа технологияның негізінде ақпараттық деректер мен қорлар мен базаларды әзірлеу, халықтық сипатта қолжетімді ету мемлекет қолдауымен, ғылыми қауымдастықтың орындайтын міндеті.

Ұлттың интеллектуалды капиталын қалыптастыру тікелей мемлекеттің міндетінде. Билік тарапынан идеология мәжбүрлеу мақсатында емес азаматтардың ерікті де еркін таңдауына, шешім қабылдауына мүмкіндік неғұрлым сеніммен берілсе, азаматтарымыз да соғұрлым жауапкершілікті қабылдай алатындай сеніммен жауап қайтарған жағдайда парасатты қоғам орнағаны. Бұл бағытта бизнес орта өкілдерін белгілі бір ізгілікті, руханиятты, мәдени жобаларға меценат, филантроп ретінде тарту тәжірибесі әлем елдерінде дәстүрлі орын алғаны белгілі. Дегенмен бұл кешенді де тұрақты, ауқымды да бұқаралық сипат алмайтынын ескерсек жағдай түсінікті. Сол үшін де парасатты да ізгілікті, руханиятты да өркениетті қоғам қалыптастыру жолында мемлекеттік механизмдер мен билік қамқорлығы қажет.

Интеллектуалды азаматтың әлеуетін арттыру жаңа ілім мен біліммен толығады. Сондықтан да интеллектуалды қоғамның басты қоры – білім. Білімсіз қоғам – қараңғы қоғам. Біз үшін білім жаңа ұғымға, жаңа мәнге ие болып отыр. *Ақпарат қоғамы – білім қоғамы*. Сондықтан бұл бағытта кешенді түрде озық технологияларды тиімді пайдалана отырып, бұқаралық ақпараттық науқандар мен руханиятты, ізгілікті шараларды ұзақ мерзімді жүргізу басты стратегиялық мақсат болуы қажет. Оны орындау әлеуметтік топтардың, тұрғындардың ерекшеліктеріне қарай жүргізу бұқарамен жұмыс жөніндегі PR-технологтардың міндеті.

Адамның интеллектуалды әлеуетін инвестиция ретінде қарастыру үшін де бізге сол адамды интеллектуалды азамат ретінде қалыптастыру керек және оның интеллектуал болып өсуі үшін де салым салу керек. Салым дегеніміз сол азаматтың зерделі де сергек, зерек те зиялы болып өсіп, қалыптасуына қажет қаржылық-материалдық, рухани-мәдени, өнегелі-тәрбиелік ортаны жасай білу. Сонда ғана қоғамға интеллектуалды азамат өз тарапынан қарымын қайтара еңбек етеді. Бұл тұрғыда біздің әлеуетіміз қаншалықты деп сұрамастан бізді басқалар атап көрсетіп, нысана етерліктей қашан жоғары деңгейде дамимыз деген сұрақтың жауабына жетуіміз керек.

Ғылыми зерттеулерде адамның интеллектуалды әлеуетін *инвестиция* ретінде қарастыруға болатынын дәлелдейді. Мысалы, атақты ғалым Гэри Беккер өз еңбегі үшін экономика саласындағы Нобель сыйлығының иегері атанған. Беккердің пікірінше, экономикалық тәсіл адам мінез-құлқын түсінуде, айқындауда тұтас жүйені қажет етеді. Бұл бағытта зерттеу жүргізген ғалымдардың бірнеше буын өкілдері талай сәтсіздікке ұшыраған болатын. Беккердің есептеуі бойынша, АҚШ-та адам капиталы инвестициясы құнды қағаздар инвестициясына қарағанда бірнеше есе артық пайда әкеледі. Беккер өз талдауларында адамның даралығы, төзімділігі сияқты рационалды, мақсатты мінез-құлқын бастап басқа да әлеуметтік пәндерге қатысты адам өмірінің түрлі аспектілеріне қатысты түсініктерді қарастырды. Ғалымның әзірлеп, ұсынған моделі осы саладағы зерттеулердің негізін құрады.

Адам капиталы – әрбір тұлғаға тән білім, дағды, әрекет, ынта саналады. Оған салынатын инвестиция қатарына: білім жетілдіру, кәсіби тәжірибе арттыру, денсаулық сақтау, географиялық ұтқырлық, ақпарат іздестіру.

Беккер алғаш рет білімнің экономикалық тиімділігіне статистикалық есеп жүргізген ғалым. Жоғары білім алғандардың өмірлік табысын анықтауда олардың табысынан кәсіби білім алғандардың өмірлік табысы азайтылды. Білімге кеткен шығынмен қатар (оқу ақысы, жатақхана т.б.), оқу жылдарында білім алушы ала алмаған, «жіберіп алған жалақы» қоса қарастырылады. Шын мәнінде, мұндай қолға тимеген жалақы білім алушының білімге кеткен уақытының құндылығымен, білімге кеткен шығынмен өлшенеді әрі оны пайдалану жинақталған балама қаржы болып табылады. Оқуға кеткен салымды кіріс жинағы ретінде қарастырған Беккер оның қайтарымын жылдық табыстың 12-14%-ы деп санайды. Ғалымның білімге кеткен шығыннан қайтатын кіріс жолын есептеуі адам капиталын қоғамдағы басты интеллектуалды

Итак, общественные изменения делают образование в измененной форме вопросом качества будущей жизни. Задача формирования экономики, основанной на знаниях, требует замены образования предметно-информационного типа на креативно-развивающее, обеспечивающего способности к инновациям. Особенности инновационного обучения являются: работа на опережение, предвосхищение развития; тесная взаимосвязь науки и образования, открытость к будущему; направленность на личность, ее развитие; обязательное присутствие элементов творчества; партнерский тип отношений: сотрудничество, сотворчество и др. Креативно-развивающее образование умножает ноу-хау и мастерство людей. В итоге повышается продуктивность их труда и расширяется продуктивная база для повышения общественного благосостояния.

Процессы образования являются, таким образом, не только следствием и результатом общественных изменений, но и одновременно также предпосылками и катализаторами социально-экономических перемен.

Литература

1. Долгосрочная программа развития образования до 2020 г. Проект // <http://www.edu.gov.kz>. – 63 с.
2. Hotz-Hart B., Kuechler C. Wissen als Chance: Globalisierung als Herausforderung fuer die Schweiz. – Zuerich, Chur: Ruediger, 1999.
3. Нуржанов Б.Г. Определение, концептуализация и организация образовательных стратегий // Философия образования и ее роль в формировании гуманитарного типа знания. Сборник 1. – Алматы: КазНУ – Фонд Сорос-Казахстан, 2002. – С. 13-17.

ҚОҒАМНЫҢ ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ ҚАПИТАЛЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ МӘДЕНИ, САЯСИ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК СТРАТЕГИЯЛАРДЫ ТАҢДАУҒА ӘСЕРІ

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ ОБЩЕСТВА И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ВЫБОР КУЛЬТУРНЫХ, ПОЛИТИЧЕСКИХ И СОЦИАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫ ҚОҒАМ АЗАМАТЫН ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ ГУМАНИТАРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Сұлтанбаева Г.

*с.ғ.д. Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ профессоры
Баспасөз және электронды БАҚ
кафедрасының меңгерушісі*

Біз өмір сүріп отырған қоғам жаңа талаптар мен міндеттерді ұсынуда. Оның басты себебі неде? Ақпарат немесе білім қоғамы ғылым мен технологияны, сондай-ақ олардың қоғаммен байланысын мүлдем жаңа арнаға бұрды. Ғылыми-техникалық жетістіктердің жылдам қарқын алуы азаматтардың қоғамдық болмысы мен қоғамдық санасын өзгертті, жаңа құндылықтар пайда болды.

Қазіргі заманғы ғылым жаңа технологияларды өндірумен қатар, қоғамның рухани құндылықтарына бағытталған жаңа саланы – гуманитарлық технология саласын дүниеге әкелді. Бүгінде гуманитарлық ғылымдардың жаһандық үндеулер алдында шоғырлануы оларға пәнаралық сипат берумен қатар, қоғамның рухани-гуманитарлық, этно-мәдени, философиялық-дүниетанымдық салаларын біріктіре, бір арнаға тоғыстыра бастады. Гуманитарлық ғылымға деген жаңа көзқарас құндылықтар проблемасына қайта оралуға, гуманитарлық ілімнің өзегіне айналуға негіз болды.

Әлем елдерінің алдында тұрған проблеманың өзі де қоғамның рухани әлеуетін арттыру болып отыр десек жаңылмас едік. Өйткені, адамның әлеуметтік қажетіне жараған озық технологиялар заманы белгілі бір деңгейде, яғни адамзаттың рухани құлдырауына, танымдық тоқырауына әкелген болатын.

Бүгінде әлемнің көптеген елдерінде бұл бағытта бас қосқан ғалымдар түрлі бағыттарда мәселені шешуге атсалысуда. Мәселен, АҚШ-тың Гарвард университетінде гуманитарлық бастамалар бағытында, сондай-ақ Катар мемлекетінде гуманитарлық ғылымдарға байланысты зерттеулер кешенді түрде жүргізілуде. Осы елдегі Гуманитарлық зерттеулер базасы дүние жүзі бойынша алдыңғы қатарлы ақпараттар қорына ие. Жоба аясында зерттеу траекториясы дүние жүзінің 191 елін қамтиды. Зерттеу негізінде таяу арадағы гуманитарлық сипаттағы қауіп-қатерді ескертуге арналған Дағдарыс картасы жасалды. Ол жобаның мақсаты соңғы технологиялық жетістіктердің адам өміріне ықпалын анықтау және дағдарыс жағдайларында технологиялық жетістіктерді мүмкіндігінше тиімді пайдалану жолдарын зерттейді.

Әлем назарындағы табысты жобалардың бірі осы Катар еліндегі: «Ілімге, білімге және оны игеруге деген ықылас барлық мүмкіндіктерге жол ашады» – деген қағида негізінде жұмыс істейтін Инновация және Білім беру Саммиті аясындағы зерттеулерді атауға болады. Әлемнің Судан, Гаити, Либия, Сомали, Сирия сияқты елдерінде аталмыш жоба бағытындағы зерттеулер тәжірибесі бар. Бұл жобалардың барлығы да төтенше жағдайларда және қақтығыс жағдайларында гуманитарлық сипаттағы жаңа технологияларды қолдану жолдарын зерттейді. Сондай-ақ бұл салада әлемнің ғылыми қауымдастығының басын қосқан Женева, Вашингтонда өткен халықаралық конференцияларды атауға болады. Біз үшін ізгілікке құрылған ілім мен білімді ту еткен шығыстық Катар тәжі-

МАЗМҰНЫ

ҒЫЛЫМ, МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ЭЛИТАНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ, СТРАТЕГИЯЛАРЫ МЕН РУХАНИ БАҒДАРЛАРЫ

ОСНОВНЫЕ ВЕКТОРЫ, СТРАТЕГИИ И ДУХОВНЫЕ ОРИЕНТИРЫ В СФЕРЕ НАУКИ, КУЛЬТУРЫ И ОБРАЗОВАНИЯ

<i>Турсыжанова Р.К.</i> Проблема человека в классической философско-образовательной парадигме	3
<i>Джаамбаева Б.А., Алтайбаева А.Н.</i> Жеке тұлғаны ұлттық құндылықтарға бағыттап оқыту	8
<i>Сырғақбаева А.С., Абдиханарова Г.А.</i> Этикалық категориялардың ерекшеліктері мен әлеуметтік міндеттері	11
<i>Сырғақбаева А.С., Абдиханарова Г.А.</i> Саясат және мораль	14
<i>Bildebaeva A.B.</i> Strategies and Spiritual Guidance Education	18
<i>Асқар Л.А., Уразбаева Б.К.</i> Әл-Фараби философиясына талдау	21
<i>Әбдиева Р.С.</i> Мәдениеттің коммуникациялық табиғатындағы кітап көрінісі	25
<i>Құрманалиева А.Д., Әскенұлы Е.</i> Дінтанулық білім берудегі зайырлылық пен діндарлық мәселесі	29
<i>Бейсенов Б., Игисенова А.</i> Білім берудегі ұлттық және діни құндылықтар сабақтастығы	33
<i>Токкулова Г.Т., Маханбетова Ж.Е.</i> Бастауыш сынып оқушыларының ұлттық тәрбие берудің педагогикалық шарттары	39
<i>Кахарова Н.Н.</i> The Significance of Pronunciation in English Language Teaching	42
<i>Мұсатаев С.Ш.</i> Қазақ әдебиетінің халықаралық байланыстары (араб әдебиеті негізінде)	46
<i>Оразымбекова А.А.</i> Оқытудың жаңа технологиясын қолдану арқылы білім сапасын арттыру жолдары	54
<i>Рахманбекова А.Ж.</i> Білім беру жүйесін ізгілендіруде педагогикалық қарым-қатынас стильдерін қолданудың маңыздылығы	57
<i>Копеева А.К.</i> Коммуникативтік қабілетінің дамуына отбасы тәрбиесінің әсері	60
<i>Ерментаева А.Р.</i> Қазақстанның жоғары мектептеріндегі психологиялық дайындау жүйесінің генезисі мен беталысы	63
<i>Тоқсанбаева Н.Қ.</i> «Этностық бірдейлік» ұғымының шығу тарихы, қалыптасу ерекшеліктері және оның анықтамасы	68

<i>Айтышева А.М.</i> Психологиялық кеңес беру тәсілдерін оқыту үрдісінде	71
<i>Ахметжанова А.Қ.</i> Субъектілік және оның негізін құраушы қасиеттер	75
<i>Тоқсанбаев А.Қ.</i> Этностық қарым-қатынас және толеранттылық мәдениетін қалыптастырудың мәселелері	78
<i>Ахметова И.Т.</i> Білім беру жүйесінде дамыта оқытуға арналған жаттығулардың маңыздылығы	82
<i>Алкамова Г.С.</i> Белсенді оқыту технологиясының әдіс-тәсілдерін қолдану арқылы білім сапасын арттыру жолдары	86
<i>Намысбекова Ж.К.</i> Ұлт мәдениетіне тәрбиелеудегі шешендік сөздер, мақал-мәтелдер – халық педагогикасының айнасы	89

ЖАҒАНДЫҚ ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ МӘДЕНИ КЕҢІСТІКТЕГІ ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАР МЕН ИННОВАЦИЯЛАР

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ И ИННОВАЦИИ В ГЛОБАЛЬНОМ И КАЗАХСТАНСКОМ КУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

<i>Құлсариева А.Т.</i> Интеграционный тренд современности и национальная идея казахстанцев	92
<i>Абдигалиева Г.К.</i> Модернизация ценностных приоритетов в условиях трансформации современного общества	95
<i>Мұхамеджанов Д.</i> Ұрпақ тәрбиесіне заманауи трансформация қажет	98
<i>Аубакирова Қ.Қ.</i> Жаһандық жаңғырудағы ұлттық мәдениет мәселесі	102
<i>Аймұхамбетов Т., Жамбырбаева А.</i> Молодежь – интеллектуальный потенциал общества	106
<i>Аймұхамбетов Т., Эрнисова Н.</i> Интеллектуальный капитал социально гуманитарных наук и их роль в социокультурной модернизации Казахского общества	107
<i>Жантурсева А.А.</i> Институт семьи как важнейший посредник между личностью и обществом	111
<i>Едильбаева С.Ж., Нигметова А.Т.</i> Трансформация образования в Казахстане в контексте информационного общества	116

қор және сарқылмас инвестиция ретінде қарыстыруға мүмкіндік берді. Және бұл еңбек ғалымға Нобель сыйлығын әперген болатын.

Жаһандық әлемнің Қазақстан қоғамына ықпалы, берері мен алары бары рас. Дегенмен елдің әлеуетінің артуы адам капиталын дамытуға тікелей қатысты екендігін түсіну, түйсіну, қабылдау, орындау – бүгінгінің басты міндеті.

Соңғы жылдары елімізде интеллектуалдық әлеуеттің дамуы және өзекті проблемалары халықаралық деңгейде зерттеліп, талдау жүргізіле бастады. Қазақстандағы гуманитарлық құндылықтардың заманауи концептілерін талдау үшін аталған зерттеулер маңызды.

Әлемнің озық ойлы ғалымдары бұл бағытта кешенді зерттеулер жүргізіп, аталмыш мәселеге қатысты ортақ ойларын ғылыми қауымдастыққа ұсынды. Мәселен, Вернер Клемент, Герхард Хаммерер, Карл Шварц, Ахмед Бонфор, Лейф Эдвинсон, Кен Фарр, Ричард Лорд, Лэрри Вольфенбаргер, Аврора Тейксейра сияқты зерттеушілер еңбектерінде адам капиталын интеллектуалды инвестиция ретінде қарастырады. Олар білім қоғамында адам капиталы мен материалдық емес: білім, ғылым, идея сияқты құндылықтарға өте үлкен ерекше көңіл бөліп, оның мәні мен құны жыл санап артып отырғанын дәлелдейді. Көптеген еңбектерде адам капиталына салынған инвестиция ұзақ мерзімді қажет етсе де, тұрақты дамудың негізі, бірден бір кепілі ретінде қарастырылады.

Сондықтан қазіргі кезде аталмыш мәселе теориялық тұрғыда қарастырылып қоймастан, оның ғылыми негізін қалау күн тәртібіндегі өзекті мәселе екендігін ғалымдар баса айтады. Атап өтсек, В. Клемент, Г. Хаммерер және К. Шварцтың «Intangible Investment from an Evolutionary Perspective», А. Бонфор мен Л. Эдвинсонның «Қоғамға арналған интеллектуалды капитал: ұлттар, аймақтар және қалалар», К.Фарр, Р. Лорд, Л. Вольфенбаргердің «Экономикалық бостандық, баяси бостандық және экономикалық тұрақтылық: себеп-салдарлық талдау», А. Тейксейраның «Адам капиталының фирма қызметімен байланысы: теориялық және эмпирикалық талдау» атты еңбектерінде бұл мәселе ғылыми талданады. Аталған зерттеулерде өсу немесе даму теориясы эволюциялық теория ретінде қарастырылады, интеллектуалды капитал (интанжидибл) яғни материалдық емес сала деп аталатын терминдерді кеңінен талдап, сипаттайды.

Интанжидибл Инвестмент – материалдық емес салаға инвестиция салу мағынасын білдіретін термин. Қазіргі уақытта ғылыми қауымдастық жиі талқылайтын, көпке танымал теория. Сондықтан аталмыш мәселенің теориялық негізін қалау маңызды. Теориялық тұрғыда ұсынылған мәселелердің бірі – материалдық емес саланы инвестициялау эволюциясы. Неміс ғалымдары В. Клемент, Г. Хаммерер және К. Шварц материалдық емес саланы инвестициялау теориясын жан-жақты талдап, бұл бағыттағы зерттеулерге, ғылыми мектептерге, оның терминологиясы мен әдістеріне т.с.с. сипаттама береді [1].

Материалдық емес салаларды қаржыландыру мәселесі әлемнің озық елдерінде басты орында тұрады. Аталған мәселе француз ғалымы А. Бонфор мен швейцариялық ғалым Л.Эдвинсонның «Қоғамға арналған интеллектуалды капитал: ұлттар, аймақтар және қалалар» еңбегінде кеңінен талданады. Материалдық емес салаға инвестиция салудың маңызын, қажеттігін баяндаған авторлар, оның қоғам дамуына әсерін ерекше атап өтеді [2].

Материалдық емес құндылықтарды дамыту саясатын ұстанған елдердің тәжірибесін зерттеген авторлар келесідей шолуды ұсынады. Материалдық емес салаға инвестиция салу қай елде қалай жүзеге асып отырғанын талдаған ғалымдар озық тәжірибелерді атайды. Ол елдердің қатарында Израиль, Жапония, Еуропа елдері бар.

Автордың зерттеулерінде аталған елдерде интеллектуалды капитал алдымен қоғамдық секторға, қызмет көрсету салаларына жұмсалатынын, нәтижесінде жалпы мемлекеттік деңгейге әсер ететіні айтылады. Оны авторлар былайша дәлелдейді:

«Ұлт байлығын дамыту үшін, ең алдымен, адамдар сауатты болуы тиіс. Сондықтан алдағы уақытта ауылшаруашылық және индустриялық жоспардан бөлек интеллектуалдық капитал жоспарының картасы жасалынуы тиіс».

Қазіргі уақытта бұл салада бірігіп жұмыс істеу қажеттігін ғалымдар ерекше атап өтеді. Яғни түрлі деңгейдегі қарым-қатынастар артқан сайын интеллектуалды капитал соғұрлым тиімді болмақ.

Әр елдің саяси көшбасшы болуы ұлттық деңгейде, қоғамдық ортада интеллектуалды капитал қалыптастыруды талап етеді. Бұл мәселені ғалымдар мынадай міндеттерден тұрады деп атайды:

- интеллектуалды капиталды визуализациялау; интеллектуалды салымдарды білім капиталы кластерінің құрамында қарастыру; аймақтарға интеллектуалды капитал салудың тиімділігі мен жаңашылдығын мәдени құндылық ретінде қалыптастыру; білім капиталына жаңа инновациялық қоғамдық жүйе ретінде басымдық беру.

Жоғарыда аталған міндеттерден байқалатыны, ең алдымен, интеллектуалды капиталдың мәні мен маңызын, қажеттілігі мен мүмкіндіктерін халыққа, мақсатты аудиторияға визуалды коммуникация арқылы тарату, түсіндіру, ағарту. Келесі мәселе, білім капиталы кластерін құру, жүйелеу, шоғырландыру. Яғни білім аталған материалды емес саланы дамытудың басты құралы, негізі, күші саналады.

Интеллектуалды капиталды мәдени құндылық, мәдениет дамуының өлшемі ретінде қарастыру ерекше назар аударуға тұратын мәселе. Себебі, озық технологиялар, ақпарат ұтқырлығы дәуірінде мәдениет басты құндылықтар қатарында. Сондықтан интеллектуалды капиталды мәдени феномен ретінде таныту, дамыту, қалыптастыру тиімді де ұтымды міндет.

Әлемнің бәсекеге қабілетті озық елдері білім капиталына басымдық беріп, оны инновациялық қоғамдық жүйе ретінде стратегиялық міндет ретінде қабылдауы бұл бағыттағы өркениетті қадам, көреген саясат.

Экономикалық, саяси бостандық және экономикалық игілік мәселелерін зерттеген американдық ғалымдар К. Фарр, Р. Лорд және Л. Вольфенбаргер ғылыми қауымдастыққа әлемдік рейтингісі жоғары басылымдарда жиі аталатын, өте көп оқылатын материалдардың авторлары. Олардың бірлескен авторлығымен «Экономикалық бостандық, саяси бостандық және экономикалық тұрақтылық: себеп-салдарлық талдау» атты еңбектерінде интеллектуалдық тұрақтылық мәселелеріне эмпирикалық талдаулар жүргізеді. Авторлар экономикалық бостандық саяси бостандыққа әкелетін бірден-бір фактор екендігін дәлелдейді [3].

Индустриалық және индустриалық емес елдерде экономикалық, саяси бостандық пен экономикалық дамудың бір-біріне ықпалын талдау жасайды. Авторлар дамыған – индустриалық елдер қатарына 20 мемлекеттің: АҚШ, Жапония, Канада, Австралия және Еуропа елдерін, ал дамушы – индустриалық емес елдерге Солтүстік және Оңтүстік Америка, Еуропа және Таяу Шығыс, Азия, Африка елдерінен 78 мемлекеттің экономикалық қуатын, интеллектуалды әлеуетін талдайды. Португалия ғалымы А. Тейксейраның «Адам капиталының фирма қызметімен байланысы: теориялық және эмпирикалық талдау» еңбегінде адам капиталы мен фирма қызметі арасындағы байланыс қарастырылады [4]. Автордың адам капиталы әлеуетін арттыру жолдарын қарастыруға арналған талдаулары экономикалық, технологиялық және орындалу тұрғысынан сипатталады. Сондай-ақ аталмыш еңбекте адам капиталы мен адамның мінез-құлқы арасындағы байланыс талданып, адам капиталына сұраныс тудыратын факторлар айқындалады. Адам капиталының шоғырлануына қоғамдық және институтционалдық негізде ықпал ету жолдары қарастырылады. Адам капиталын арттыру арқылы фирма қызметінің табыстылығы, өміршеңдігі теориялық және эмпирикалық тұрғыда талданады.

Швейцариялық ғалымдар Б. Карлсон, Г. Элиассон «Индустриялық динамика және эндогендік даму» атты зерттеулерінде экономикалық даму әр түрлі идеялар жаңа технологиялар ретінде іске асуы арқасында жүзеге асады деп жазады. Авторлар қандай идея экономикалық өрбуге алып келеді және сол идеялардың қайсысы қоғам дамуына тиімді ықпал етеді деген сұрақтарға жауап іздейді. Ол үшін технологиялық жүйені экономикалық негіз ретінде қарастырып, осы байланыстардың өзара қарым-қатынасын талдайды [5].

Шетелдік зерттеушілер жаңа дәуірде, ақпарат дәуірінде интеллектуалды капитал қоғам дамуының кепілі ретінде қарастырады. Интеллектуалды капиталды арттырудың басты технологиясы – гуманитарлық ілімге, білімге ден қою. Бүгінгінің ғылымы жаңа технологияларды шоғырландыруға үйлестіруге бағытталған қызметке басымдық беріп отыр.

Қазақстандық ғалымдардың алдында гуманитарлық технологияларды зерттеу, оның мүмкіндіктерін қарастыру, нәтижелерін интеллектуалды ұлт қалыптастыруға жарату міндеті тұр. Бұл міндеттер озық ойлы, ізгі ниетті ғылыми қауымға интеллектуалды азамат қалыптастыру, олардың шешім қабылдау процесіне қатысуын белсендіру, адам мен қоғам арасындағы сенімді арттыру сияқты талаптарды жүктейді.

Әдебиеттер

1. Clement W., Hammerer G., Schwarz K. Intangible Investment from an Evolutionary Perspective. OECD, 1998. – 23 P.
2. Bounfour A., Edvinsson L. Intellectual Capital for Communities: UK, Oxford. – 2005. – 348 P.
3. Farr W.K., Lord R.A., Wolfenbarger J.L. Economic Freedom, Political Freedom, and Well-Being A Causality Analysis. Cato Journal. Vol. 18. No 2. – 1998. – 248-262 P.
4. Teixeira A., Núñez Guerrero I. On the Link between Human Capital and Firm Performance. A Theoretical and Empirical Survey. Portugal. PEF Working Paper No. 121, November. 2002. – 38 P.
5. Carlsson B., Eloasson G. Industrial Dynamics and Endogenous Growth. KTH. – Stockholm: Sweden. 2001. – 24 P.

**«ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАРДЫҢ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ КАПИТАЛЫ ЖӘНЕ
ОНЫҢ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ҚОҒАМДЫ
МОДЕРНИЗАЦИЯЛАУДАҒЫ РӨЛІ» атты
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
80 жылдығына арналған ғылыми-зерттеу жобасы аясындағы
республикалық ғылыми-теориялық конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ**

ИБ №7790

Басуға 10.12.2014 жылы қол қойылды.

Пішімі 84x108 ¹/₈. Көлемі 17,5 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылыс.

Тапсырыс №2688. Таралымы 500 дана. Бағасы келісімді.

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің «Қазақ университеті» баспа үйі.

050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.

ҚОҒАМНЫҢ ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ КАПИТАЛЫ ЖӘНЕ
ОНЫҢ МӘДЕНИ, САЯСИ ЖӘНЕ
ӘЛЕУМЕТТІК СТРАТЕГИЯЛАРДЫ ТАҢДАУҒА ӘСЕРІ

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ ОБЩЕСТВА И
ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ВЫБОР КУЛЬТУРНЫХ,
ПОЛИТИЧЕСКИХ И СОЦИАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ

<i>Сұлтанбаева Г.</i> Интеллектуалды қоғам азаматын тәрбиелеудегі гуманитарлық технологиялар	121
<i>Мұсатаев С.Ш.</i> Интеллектуалды капиталдың ұлт үшін маңызы	126
<i>Мұсатаев С.Ш., Балкеев А.</i> Алаш қайраткерлерінің ұлттық интеллектуалды капиталды қалыптастырудағы ролі	130
<i>Сейітнұр Ж.</i> Қазақтілді қоғамның мемлекеттің мәдени, саяси стратегияларын таңдауға ықпалы	135
<i>Болысбаева А.К.</i> Қазақстан саясаты жастардың көзімен: қазіргі жағдайы мен болашақ перспективалары (Ақтөбе облысындағы зерттеу нәтижелері негізінде)	138
<i>Едильбаева С.Ж., нигметова А.Т.</i> О роли науки, знания и веры в развитии общества в воззрениях Ф.Гулена	142
<i>Өтеулиев С.Қ.</i> Ақпараттық қоғам: мәні мен мазмұны	145

ӘЛЕУМЕТТІК ЖӘНЕ МӘДЕНИ
ҚҰРЫЛЫСТАҒЫ СОЦИОГУМАНИТАРИСТИКАНЫҢ РӨЛІ

РОЛЬ СОЦИОГУМАНИТАРИСТИКИ
В СОЦИАЛЬНОМ И КУЛЬТУРНОМ СТРОИТЕЛЬСТВЕ

<i>Жолдубаева А.</i> Культурология и ее экспертные возможности	149
<i>Борецкий О.М.</i> Массовая культура как предмет философского анализа	152
<i>Джекебаева М.А.</i> Жауапкершілік пен күнә сезімі	157
<i>Сүлейменов П.М.</i> Евразиялық идеяның дамуының ерекшеліктері	162
<i>Жахина Т.С.</i> Постмодернизм қоғамындағы жастар субмәдениеті	165
<i>Байсултанова К.Ш.</i> Мемлекет пен азаматтық қоғам институттарының экономикалық салада ықпалдасу мәселелері	168
<i>Галиев А.А.</i> Миф и история	171
<i>Раев Д.С., Ивашиов А.А.</i> Некоторые аспекты развития и сохранения человеческого потенциала в Казахстане	174

Шаймарданова З.Д.

Этнография Казахстана в дискурсивных практиках французского источниковедения XIX – начала XX вв.	179
---	-----

Булкбаев С.Б.

Постсоветский выбор независимого Казахстана	184
---	-----

Малдыбекова Г.М.

Сынып жетекшісінің идеялары және оны жүзеге асыру жолдары	193
---	-----

Ертісова С.Б.

Педагог-психологтарды пенитенциарлық мекемелерге жұмысқа даярлау мазмұны	195
--	-----

Ноғайбаева А., Әлқожаева А.С.

Кредиттік технология жағдайында болашақ оқытушыларды ақпараттық технологияларды пайдалануға даярлау	197
---	-----

Әлқожаева Н.С., Жұбатқанова Ж.

Дарынды балаларды оқытудың ерекшеліктері	200
--	-----